

## TİP – TKP ÇEVİRİ SERVİSİ

MIHAIL GORBAÇOV'UN MOSKOVA'DAKİ DÜNYA KADINLAR  
KONGRESİ'NE KATILANLARI SELAMLAMA KONUŞMASI

## TİP – TKP ÇEVİRİ SERVİSİ

Kaynak: 30 Ocak 1987 tarihli "Novoe Vremya" dergisinin  
5. sayısından çeviri

Yazarın adı: Aleksandr Bovin

Yazı başlığı: Sesli düşünceler

s 10

## TKP Çeviri Servisi

Kaynak: *Moskovskiye Novosti*, Sovyet Dostluk Birliklerinin ve Novosti  
basın ajansının haftalık dergisi

Yazarın adı: Yegor YAKOLEV, *Moskovskiye Novosti* Gazetesi Başredaktörü

Yazı başlığı: Açıklık, Demokrasi, Sorumluluk

s 16

MIHAİL GORBAÇOV'UN MOSKOVA'DAKİ DÜNYA KADINLAR  
KONGRESİ'NE KATILANLARI SELAMLAMA KONUŞMASI

Sevgili konuklar,

Sevgili arkadaşlar ve yoldaşlar,

Sizlere hitabetmem için davetiniz nedeniyle alabildiğine müteşekkirim. Sovyet insanların siz kongre delegelerine ne kadar ilgi, sempati ve iyi niyet besledikleri muhakkak ki gözünüzden kaçmamıştır. Bu çok doğaldır. Çünkü sizlerin çabalarınız, umutlarınız ve kaygılarınız bizimkilere benziyor. Kongrenizi Moskova'da yapmanızı Sovyet insanları devletimizin barışsever politikasına duyduğunuz güvenin kanıtı olarak görüyor.

Kongreniz, önüne büyük ve soylu hedefler koydu: Yeryüzündeki yaşamı korumak ve daha adil kılmak. Bu, bugün dünya politikasının da en acil görevidir.

İnsanlık, üçüncü bin yılın eşiğinde pek çok karmaşık sorunu korkmadan ve sağduyu ile değerlendirmekle yükümlüdür. Bunlar, enerji kaynaklarının tükenmesidir, onlarca hattâ yüzlerce milyon insanın açlığı ve yoksulluğudur, hemen hemen her ülkede varolan elverişsiz ökolojik koşullardır, bilinen ama aynı zamanda yeni ortaya çıkan tehlikeli hastalıklardır. Uluslararası önemdeki bu gibi ve daha başka sorunlar, şu ya da bu biçimde atom savaşı tehlikesinin ortadan kaldırılması göreviyle bağlıdır. Atom silahlarından ve şiddet kullanılmasından arınmış bir dünya hareketinin dışında hiçbir yol insanlığın ilerlemesine götürmüyor. Karmaşık, dramik ve çok şeyler vaadeden zamanın önümüze diktiği sorunların üstesinden gelmenin anahtarı burada yatıyor.

Hiçbirimiz, korkunç savaşlarıyla, insan düşüncesinin dorukları ve alçak noktalarıyla, tüm trajedileriyle ve zaferleriyle tarihi yeniden yazmak durumunda değiliz. Bu, bütünlüğünün farkında olmayan bölünmüş bir insanlığın tarihidir.

Bugünkü dünyanın tüm çeşitliliği içinde her halkın kendi kaderini belirlemedeki mutlak hakkı nedeniyle, her birimizin dünya topluluğunun bütünlüğüne ve yeryüzünde hayatın devam edip

etmeyeceğine göre davranmak ve bunları kavramakla yükümlü olduğumuz an, şimdi gelmiş bulunuyor.

Kongreniz, çeşitli ülkelerdeki insanların yükselen bilincinin, bu insanların dünyada olup bitenlerle kişisel olarak ilgilenmelerinin çarpıcı bir kanıtıdır.

İnsanlar, bir felaketin ezici bekleyişinden yorulmuşlardır. Tehlikenin ancak devletleri birbirinden ayıran kaçınılmaz ideolojik, ekonomik ve politik duvarlar üzerinden eller uzatılırsa önlenilebileceği, artan ölçüde kavranıyor. Ve şunu da eklemek gerekir ki, barışın korunmasının öteki herşeyin karşısında mutlak bir öncelik taşıdığını daha güçlü, daha duygulu ve açık bir biçimde kavrayanlar, tam da kadınlardır. Eski bir deyiş şöyledir: Dünyada en değerli üç şey vardır. Günlük ekmek, ki bu bize yaşam kudreti ve sıhhat sağlar; kitaplarda yazan ve zaman dilimleri arasında bağ kuran bilgelik; ve hayat ipliğinin kopmamasını sağlayan kadın. Her dönemin en akıllı kafaları kadının barış saçı rolünü, onun kavgaları yatıştırıcı, kin dolu yürekleri yumuşatıcı rolünü vurgulayagelmıştır. Ve barış fikrinin en yüksek ölçüde kendini düşünmez, fedakâr ve çok sayıda savunucusunu, insan soyunun korunmasını ve varlığını sürdürmesini omuzlamış olan kadınlar arasında bulması çok doğaldır. Kadın örgüt ve hareketlerinin enerjik ve tutkulu barış girişimleri, gösterileri toplumsal politik iklimin vazgeçilmez bir özelliği haline gelmiştir.

Uluslararası kadın hareketi ve iyi niyet potansiyelini hissedilir derecede sağlamlaştırdı. Dünyayı, sesine kulak vermek zorunda bıraktı. Bu, politikanın gerçek bir faktörüdür.

Kadınlara topluma verdikleri ve verebilecekleri, toplumun kadına gerçek haklar ve sosyal koruma sunabilme yeteneğine ve ona uygun bir sosyal refah sağlayabilmesine de bağlıdır. Kadının kurtuluşunun düzeyi, tüm toplumun kurtuluşunun doğal bir ölçütüdür. Erkeğin lehine yasal ayrıcalıklar karşısında kadın özgür olmadan, gerçek özgürlük olamaz, yoktur ve olmayacaktır da, diyordu Lenin. Ben buna şunu eklemek istiyorum: Kadının durumu, bir ülkenin demokrasinin barometresidir ve bu ülkede insan haklarına olan saygının göstergesidir.

Kadınlar, haklı olarak, tüm dünyada seslerine kulak verilmesini ve önemli devlet kararları alınırken isteklerinin hesaba katılmasını talep ediyorlar. Toplumun onların çalışmasına ve becerisine değer verdiğini, onların hayat bilgeliğine, yürekle-

rinin sıcaklığına ve gönüllerinin zenginliğine ihtiyaç duyduğunu görmek ve hissetmek istiyorlar. Yokluk durumunda ailelerinin yalnız bırakılmayacağından, kendilerine normal bir hayat için en gerekli ön koşulların garanti edileceğinden, çocuklarının eğitim göreceğinden ve hastalanan bir çocuğa her zaman yardım edileceğinden emin olmak istiyorlar.

Ülkemizde, tüm bu sorunlara ne gözle baktığımızı ve bunların çözümü için ne yaptığımızı öğrenmek, herhalde sizler için ilginç olacaktır.

Sovyet insanları, yakında büyük devrimlerinin 70. yıldönümünü kutlayacak. Bu devrim, tarihinde birçok şeyi ilk olarak gerçekleştirdi. İlk kez, içinde sömürü olmayan, açlar ve sefiller olmayan, işsizlik olmayan ve okuma-yazma bilmeyenin kalmadığı bir uygarlığa giden yolu açtı. İlk kez emekçi halk toplumu kendi çıkarına kurma olanağına kavuştu. İlk kez tüm halklar ve uluslar eşit haklara kavuştular ve eşi görülmedik bir uluslararası topluluk yarattılar. İlk kez yurttaşlarının zihinsel gelişmesinde ve bilinçli politik faaliyetinde çıkarı olan bir devlet oluştu.

1917'den önce hiçbir devlet, hiçbir demokratik yasama Sovyet iktidarının daha ilk aylarında kadınlar için yaptıklarının yarısını bile yapmamıştır.

SSCB'de kadın, gerçekten erkekle eşit haklara sahiptir, hattâ belli anlamda daha fazla hak sahibidir. Ücret ödemesinde hiçbir ayırımcılık yoktur, eğitimde, mesleki kariyerde, parti, hükümet ve yerel organların çalışmalarına katılımda eşit koşullar mevcuttur. Kadınlar, ekonominin tüm alanlarında çalışıyorlar, sağlık, eğitim ve kültür gibi alanlarda egemendirler. Yüksek okul ve meslek eğitimi uzman kadrolarının yüzde 60'ı, bizde, kadındır.

Bu söylenenlerden, bu alanda bizde herşeyin iyi olduğu sonucu çıkarılabilir mi? Size, tüm açıklığı ile söylüyorum: Hayır.

Tek tek insanlarda olduğu gibi, toplumumuzda da kazanımların yanı sıra kimi eksiklikler de vardır. Kadının toplumsal üretime, politik, bilimsel ve kültürel faaliyete eşit haklı katılımı onun otoritesini, kendisine olan saygısını, onurunu ve erkekten bağımsızlığını artırdı. Fakat bu, her zaman, onun ana, eş ve eğitici olarak asli görevini yerine getirmesi için kolaylıklarla bağlanmadı. Hizmet sektöründeki ve ticaretteki kimi eksiklikler nedeniyle bazı sorunlar keskinleşiyor. Kadın üzerindeki sosyal yük, bu şekilde arttı. Bana öyle geliyor ki, ailenin sağlıklılaştırılması ve onun moral potansiyelinin yükseltilmesi alabildiğince güncel bir sosyal görevdir.

Elbette biliyorsunuz, toplumumuz alışılmadık ilginçlikte ve çok karmaşık bir derin değişimler döneminden geçiyor. Biz buna yenilenme diyoruz.

Yenilenme, sosyalizmin potansiyellerini doğru olarak geliştirmeye yardım edecektir. Bu amaçla halkın tüm güçlerini devreye sokacağız. Girişimci düşünceye, yaratıcılığa, yeteneklere ve becerilere geniş olanaklar tanıyacağız. Ve yenilenme koşullarında çalışmayı öğrenmeyi ve bunu birbirimize öğretmeyi sürdüreceğiz. Söz konusu olan, sosyalist düzene yeni bir nitelik vermektir, ilkesel olarak onun temelinde varolan insan sevgisine ve insan onuruna saygılı geçerli kılmaktır ve kendini sosyalist bir ülkenin yurttaşı olarak tanıtmaya onurunu yeni bir düzeye yükseltmektir. Biz bunu yaygın bir demokratikleşme aracılığıyla yapıyoruz. Her ne kadar henüz çok az bir zaman geçmiş olsa bile, açıklık ve enformasyonların yayınlanması, adalet ve insanların görüşlerini dikkate alarak ve onlara dayanarak insanlara güven, yasaların ve ahlak normlarının çiynenmesine karşı ödünsüzlük, namuzsuzluğun, dolandırıcılığın, alçaklığın ve asalaklığın kamuoyunda sergilenmesi, tüm bunlar toplumsal yaşamın iklimini gözle görülür bir biçimde değiştirmiş bulunuyor.

Yenilenmede Sovyet kadınlarının girişimciliğini azami ölçüde özgürleştireceğiz ve hareketlendireceğiz. Kısa bir süre önce bu amaçla önemli bir adım attık. Bütün ülkede, Sovyet Kadınları Komitesi'nin yönetiminde bütünsel bir sistemde toplanan bir kadın konseyleri ağı kurduk.

Kadın konseylerinin çalışmalarından çok şeyler bekliyoruz. Bunlar, bir dereceye kadar, kadınların enerjilerinin ve girişlerinin aküleridir. Bunlar, olağanüstü bir misyonu yerine getirmekle yükümlüdür. Her kentte, her köyde, her işletmede, her semtte ve konut biriminde yaşamın nabzının attığı yerde yürüttükleri çalışmalar aracılığıyla kadın konseyleri, kadınların ve ailelerinin sorunlarını herkesten çok daha bilmektedirler, zamanında yardım edebilirler ve devlet organlarını devreye sokabilirler.

Bir sorunu, özellikle öne çıkarmak istiyorum: Yetişmekte olan kuşağın eğitimi. Yeni bir kuşak yetişiyor. Bu kuşak, sosyalizm bayrağını yaşlılardan devralmak ve onu taşımak durumundadır. Bu kuşak, karşılıklı bağımlılığın gittikçe arttığı bir dünyada karşılıklı ilişkileri yeniden biçimlendirmek zorundadır.

Kadın, ailede, okulda ve her yerde, geleceğin yurttaşının küçüklüğünden itibaren halkına ve onun kültürüne saygı duymasında başka uluslardan ve ırklardan insanlara, onların kültürüne ve yaşam tarzına saygı duymasında eğitilmesi ve bunları öğrenmesi konusunda devasa bir sorumluluk taşımaktadır. Bugünün kız ve erkek çocukları, yarın tek bir gezegende daha sıkı bir ilişki içinde yaşamak ve çalışmak zorundadırlar.

Biz, başladığımız şeyin başarısına inanıyoruz. Düşmanın kışkacında varolma-yokolma mücadelesinin devasa ve geri bir ülkenin devrimci dönüşümü mücadelesinin kahraman ve çetin yolunu geride bırakmış olan toplumumuz, bu görevin de üstesinden gelecektir. Görevin çok karmaşık olmasına rağmen, biz bunu biliyoruz, bu görev bizi geçmişimizdeki ve günümüzdeki pek çok şeyi gözden geçirmeye mecbur ediyor, bizden gözü kara alışılmadık çözümler, en yüksek düzeyde sorumluluk ve özverili çaba talep ediyor. Kendimizdeki pek çok şeyin üstesinden gelmek zorundayız, çünkü daha önce de birçok kez söylendiği gibi, bizler hepimiz zamanımızın insanlarıyız.

Yeni düşünceye öyle bir çırpıda varmadık. Bu yeni düşünce yalnızca iç sorunlarımızı zamana uygun ve gerçekten çözmek zorunluluğundan doğmadı. Bu zamanın tüm insanlığın önüne koyduğu meydan okuyuşa bir yanıt arayışıdır. Şimdiye kadar hiç kimse böyle bir meydan okuma ile karşı karşıya kalmamıştı.

20. yüzyılın bitimi, uygarlık tarihinde bir dönüm noktası haline gelmiştir. Bilim ve teknolojinin eşit görülmedik gelişmesi askersel alanda nitel bir dönüşüm getirdi. İnsanlar, yalnızca küçük bir bölümünün patlatılması halinde bile, yeryüzünü küle dönüştürecek silahlar edindiler. Bunu önlemek, önde gelen bir görev haline gelmiştir.

Bu bağlamda bir başka nokta daha var. Bilimsel teknik ilerleme karşısında coşku duyup bunun meyvalarını insanlığın yalnızca küçük bir bölümünün tadabilmesine gözleri kapatmak ahlâka sığmaz. Yüzmilyonlarca insan karnını doyuramıyor, okuma-yazma bilmiyor ve başını sokabilecek bir çatıdan yoksundur. En kötüsü, her gün beslenme yetersizliğinden, hastalıklardan, yaşam için gerekli şeylerin yokluğundan çocukların ölmesidir. Ve bütün bunlar 20. yüzyılın sonunda, elektronik ve "yeşil devrim"ler, uzaya uçuşlar, milyarlarca insanı besleme, giydirme ve eğitme konusunda sınırsız

olanaklar çağında olmaktadır. Fakat bu olanaklar, yalnızca az ve kötü kullanılmakla kalmıyor. Emperyalizm, bunları insanlara karşı yöneltiliyor. Emperyalizmin dayattığı silahlanma yarışı nedeniyle, bilimsel teknik ilerleme insanlara çok daha pahalıya malolmaya adaydır. Az sayıdaki gelişmiş devletle Asya, Afrika ve Latin Amerika'nın düzünelerce ülkesi arasındaki mesafe gittikçe büyümektedir.

Bu ülkelerin, kapitalist "kuzey"in banka ve konsernlerinin bencil ve gerçekten haydutça faaliyetlerinin sonucu olan mali borçları felaket boyutlarına ulaşmıştır.

Bütün bunlar nedeniyle, eşitsiz değişim ve dünyanın geri kalan bölümünün sömürülmesi sonucu oluşan tüm insanlığı tehdit eden tehlikeler, artık dünya ölçüsündeki nükleer ve ökolojik tehdit ile kıyaslanabilir.

Başka deyişle, gelişme için silahsızlanma, güven ve işbirliği geleceğe yönelmeyi mümkün kılacak üç temel dayanaktır. Artık bunun bir alternatifi kalmamıştır.

Bu kavrayış geniş yığınların arasına ve politik bakımdan etkin çevrelere yayılıyor. Ve en önemlisi, bu kavrayış silahlanma yarışına karşı, savaş tehlikesinin azaltılması üzerine görüşmeyi mümkün kılan somut girişimleri desteklemek üzere aktif konumlara ve örgütlü eylemlere dönüşüyor. Hükümetlere, sorumluluklarının bilincinde olmaları için yapılan uyarılar, sorumluluktan kaçanlara ve öteden beri gerçekleri kabullenmek istemeyenlere karşı güvensizlik gösterilerine dönüşüyor.

Artık "Sovyet tehdidi" ile birbirlerini korkutmak, silahlanma bunu silahlanma yarışına, görüşmeleri geçiktirmeye bir gerekçe olarak göstermek gittikçe zorlaşmaktadır. Dünyada, böylesine değişikliklerden hoşlanmayan güçler vardır. Siz bunları tanıyorsunuz. Bu güçler çoktan uluslararası ilişkilerde güven oluşturma sürecine çelme takmak için harekete geçmiş bulunuyorlar.

Geçtiğimiz iki yıl içinde Sovyetler Birliği hemen hemen bütün silahsızlanma konularında öneriler getirdi. Cevap olarak, sürekli şunu duyuyoruz: İyi ama, Sovyetler söylediklerini yaptıklarıyla kanıtlamalıdır.

Buna karşılık şunu diyorum: Gerçekçi bir politikaya yalnızca biz ihtiyaç duymuyoruz. Bütün devletlerin ve Amerikan halkı da içinde, bütün halkların buna ihtiyacı vardır. Ama bu, karşı tarafın önerilerine asgari bir ciddi yaklaşımı gerektiriyor.

Ne kadar yapıcıdır, karşı tarafın çıkarlarını, kamuoyunu ve bilimin getirdiği sonuçları dikkate alıyorlar mı? Oysa Sovyet girişimleri kural olarak ya hemen geri çevrilmektedir ya da eski konumlarda dogmatik bir biçimde ısrar edilerek yanıtlanmaktadır. Bunun anlamı, politikada gerçekçilik konusunda her şeyin yolunda olmadığıdır. Ne ki, dünya gerçekçi bir politikaya ihtiyaç duyuyor, bunu talep ediyor.

Eğer doğu-batı ilişkilerinde söz ile eylem ilişkisine dürüstçe bakılırsa, ne görülür?

Sovyetler Birliği'nin yeni düşünce tarafından yönlendirilen politikası, silahlanmayı durdurmayı, nükleer tehlikeyi ortadan kaldırmayı ve durumu sağlıklı kılmayı amaçlıyor. Buna karşılık Birleşik Devletler halâ silah gücüne, askersel rekabet alanını, uzayı da kapsayacak biçimde, genişletmeye bel bağlıyorlar.

Sovyetler Birliği 18 ay boyunca tek taraflı olarak nükleer denemeleri durdurdu. Bunlar yapılanlardır, sözler değil. ABD de yine yaptıklarıyla cevap verdi. Nevada'da gittikçe artırdığı patlamalarla.

Sovyetler Birliği 15 Ocak 1986'da nükleer ve öteki yığınsal kırım silahlarının yüzyılın sonuna kadar adım adım kaldırılması için bir program sundu. Cevap olarak ne aldık? Nükleer silahsız bir dünyanın mümkün olmadığını, bunun bir utopi olduğunu. Ve yeniden "nükleer caydırıcılık" doktrinine bağlılık ilan edildi.

Kimyasal silahların üretimini durdurduk ve bunların imha edilmesi için bir fabrika kuruyoruz. NATO buna neyle cevap verdi? Çift çenekli kimyasal silahların üretimi ve yerleştirilmesi planlarıyla.

SSCB tam da karşı tarafın kaygılarını hesaba katmaya hazır olduğunu yaptıklarıyla kanıtladığı içindir ki güven oluşturuca önlemlere ilişkin Stockholm Konferansı olumlu sonuca varmıştır.

Bizim tarafımızdan önerilen Reykjavik buluşması silahsızlanma sorularında tarihsel bir dönüm noktasını başlatabilirdi. Oysa dramatik diyalog bir anlaşmayla sonuçlanmamıştır. Belirleyici bir adım atılmamıştır, çünkü bu ABD için "yıldızlar savaşı" hazırlıklarından ve Sovyetler Birliği karşısında askersel üstünlük sağlamak doğrultusundan vazgeçmek anlamına gelecekti.

Kontrol üzerine de çok gürültü koparılmıştır, hala da koparıyor. Sovyetler Birliği kamuoyunun önünde ve görüşme masasında uluslararası önlemler ve yerinde inceleme de içinde, en sıkı kontrol önlemlerine evet demiştir.

Oysa batı ne yapıyor? Yine kontrolün öneminden konuşuluyor. Fakat sınırlamalarla, özel silah işini ve yabancı topraklardaki üsleri dışarda bırakan sınırlamalarla.

Kamuoyu temsilcileri, politikacılar ve bilim adamları SSCB'den orta menzilli roketleri Reykjavik "paketi"nden ayırması için istekte bulundukları zaman, Sovyet yönetimi davranışlarıyla yanıt verdi ve böylesi bir adıma hazır olduğunu açıkladı. Bunun da ötesinde, Avrupa'daki operatif-taktik roketleri de yoketmeye istekli olduğunu ilan etti.

Aylar süren geciktirmelerden ve "görüşmeler"den sonra NATO görünürde olumlu bir yanıt verdi. Fakat bunu izleyen yorumlar, gerek açıklamalardakiler, gerekse diplomatik kanallardakiler, kuşku vericidir. Geçmişte çok sık olduğu gibi, yine Moskova ile Washington arasında politik düzeyde anlaşmaya varılan hususlardan gerisin geriye dönüş denemeleri ile karşı karşıya bulunuyoruz. Yine bize, eşdeğerdeki güvenlik ilkesine ters düşen talebler getiriliyor.

Nükleer silahsızlanma konusunda ilk anlaşmanın imzalanması olasılığını kabullenmek istemeyen iflah olmaz militaristler önündeki dize gelmeler gösteriyor ki, ABD yönetimi militarist gruplara aşırı ölçüde bağlıdır.

Daha Haziranda Varşova Antlaşması ülkelerin Budapeşte girişimleri birinci yılını doldurmuştur. Bu ülkeler NATO'ya Atlantikten Urallara kadar konvansiyonel silahlar ve silahlı kuvvetler sorularına açıklık getirmeyi, görüşme masasına oturmaya, her iki-sinde de 1990 başlarına kadar dörtte bir, sonra daha fazla indirim gitmek için anlaşmayı önermişlerdir. Buna yanıt olarak NATO ülkelerinde konvansiyonel silahların üretimi ve mükemmelleştirilmesi için daha fazla yatırımları gerektiği yollu konuşmalar gelmiştir.

Bir ay önce Varşova Antlaşması ülkeleri Berlin'deki Politik Danışma Komitesi toplantısında gerek nükleer, gerekse konvansiyonel, bir savaşı önleme ödevine bağlı olarak askersel doktrinlerini tam tamına formüle ettiler. Bu doktrin, silahların ve silahlı kuvvetlerin miktar ve karakterinde makul bir asgari ölçüyü hedefliyor ve yalnızca savunma amacı taşıyor. Bu ülkeler NATO'yu her

iki paktın askersel doktrinlerini yüksek düzeyde görüşmeye, karşılaştırmaya ve hatta karşılıklı olarak saldırmanın askersel teknik olanaklarını yoketmek için anlaşmaya varmaya davet ettiler. Bize halâ net bir cevap gelmemiştir. Ama Sovyetler Birliği'nin konvansiyonel silahlardaki üstünlüğüne dair spekülasyonlar ise artmıştır.

Evvelsi gün seçim yöresinde gazetecilerle yaptığım bir görüşmede silahsızlanma yolunda çözüm aramak amacıyla SSCB'nin bundan böyle de gerçek adımlar atacağını söylemiştim. Fakat Batıdaki ortaklarımız da bir şeyler yapmalıdır ve sabrımızı sınamak amacıyla yalnızca hep yeni talebler icat etmekle uğraşmamalıdır.

İşte, durum böyledir. Sözler ve eylemler, böyle. Bunları sizlere söylemek zorunda kaldım, çünkü zamanımızda hiçbir barış hareketi "somut" savaş tehlikesini inkar edemiyor. Bilim adamlarının, hekimlerin, eski askerlerin, meslek örgütlerinin bugün savaş ve barış terazisinin kefesinde böylesine büyük bir ağırlığa sahip olmaları da bundandır. Bu örgütler, yetkinlikleri sayesinde artık bugünkü güçler ilişkisinde yokluğu düşünilemeyecek bir etmen haline gelmişlerdir.

Bugün uluslararası politika da yenilenme açısından bir sınavdan geçmektedir. Bu yenilenme de, tıpkı bizimki gibi, birçok savunucuya ve dürüst taraftara sahiptir. Bu, birçok insanı ciddi olarak düşünmeye sevketmiştir.

Sevgili arkadaşlar! Kongrenizin eşi görülmedik genişliği ve temsili bileşimi kadınların barış davasına ciddi bir şekilde sahip çıktıklarını doğruluyor. Ve siz büyük ve esinlendirici, yaratıcı ve harikulade güzel bir güçsünüz.

Bu, barışın bir utopi olmadığı inancını güçlendiriyor. Ve eğer biz, dünyanın erkekleri ve kadınları enerjik ve birleşik davranırsak, barışı mutlaka koruyacağız!

Sayın Bayan Freda Brown! Kongrenin sayın delegeleri! Sovyet insanların barışa ve halklararası dostluğa derin bir şekilde bağlı olduklarına tamamen emin olabilirsiniz. Sizlerin bu duyguyla Moskova'dan ayrılmanızı ve bu duygunun sizden hiç ayrılmamasını temenni ediyorum.

Size, hareketinize ve kongrenize büyük başarılar dilerim.

MIHAIL GORBAÇOV'UN MOSKOVA'DAKİ  
DÜNYA KADINLAR KONGRESİ'NE  
KATILANLARI SELAMLAMA KONUŞMASI

Kaynak: 30 Ocak 1987 tarihli "Novoe Vremya" dergisinin  
5. sayısından çeviri

Yazarın adı: Aleksandr Bovin

Yazı başlığı: Sesli düşünceler

Nihayet devlet ve parti işleri üzerine yüksek sesle düşünmenin herkes için özellikle ilginç olduğu zaman geldi. Kamuoyu oluşuyor, aktifleşiyor, giderek daha etkili oluyor.

Tapınak dağındaki çalışmalar durduruldu. Kuzey nehirleri rahat bırakıldı. Öyleyse, tartışmanın, "hayır" demenin, kendi görüşünü savunmanın bir anlamı var.

İyi bir şey bu.

Kuşkusuz herkes zamanı, kendi kişisel deneyimleri açısından kavlıyor. Bu nedenle benim gözlemlerim, izlenimlerim sınırlı ve öznel. Bunu her ihtimale karşı söylüyorum, çünkü dış politika yazarı bir gazeteci olarak mesleğin bana tanıdığı sınırları aşmaktayım.

Gazeteyi çeviriyorsun, televizyonu açıyorsun; SBKP 27. Kongresi kararlarının yerine getirilmesi için savaşım sürüyor, herkes kendini yeniliyor ve herkes eleştiriyor. Açığa çıkarma heyecanını aklım selamlıyor, ama yüreğim sızlıyor. Haddinden fazla pislik birikti. Haddinden fazla parti kimlikli insan partiyi aldattı, partiye ihanet etti. Kendi kendime diyorum: Gerçek dermandır, yaralarımızı saklamamak iyi bir şey. Temiz elle ve temiz bir vicdanla parti çizgisi adına savaşım vermek için bu yoldan geçmek gerekiyor.

Olumlamak için olumsuzluyoruz...Ama neyi ve nasıl olumluyoruz ? 27. Kongrenin görüşlerini olumluyoruz. Böyle de olmalı. Ancak bütün belâ, her yerde ve her zaman bunun böyle olmamasında. Farklı kişilerden yaklaşık aynı şeyleri işitmek durumunda kalıyoruz. Söz ile iş arasındaki mesafe hala büyük. Kadro değişimi, çalışma biçim ve yöntemlerini kararlı bir değişikliğe her yerde götürmekten uzak. Sonuçta, Moskova'da yeni tarzda konuşuluyor, bölgelerde ise işler eskisi gibi sürdürülüyor türünden bir durum ortaya çıkıyor. Yenilenme ve hızlandırma üzerine konuşmalar,

genellikle hem bunun ve hem de diğerinin yokluğunun üstünü örtüyor.

Ve yine kendime, herşeyin hemen olamayacağını, kongreden bu yana daha bir yıldan az bir zaman geçtiğini anlatıyorum. Büyük bir yıkım hareketi sürüyor. Herşeyin hemen yapılacağı beklenemez. Doğru, beklenemez. Ancak hızlandırma stratejisine, tüm yaşam tarzımızın devrimci yenilenmesine yönelik parti çizgisine karşı direnişin boyutlarını ve gücünü yeterince önemsedığımız düşüncesinden kendimi alamıyorum. Parti ve ülkeyi kaplayan toplumsal savaşımın keskinliğini ve derinliğini hafifletmek, üzerini örtmek eğiliminde değil miyiz ? Sovyet erkinin 70. yılında, parti kongresi kararları çevresinde savaşım, hoş olmayan, sıkıntılı, garip bir şey gibi geliyor.

Geçenlerde "Literaturnaya Gazetesi"nde Rostov-na Donu kentinde yetkililerin ve kamuoyunun inadına, yüzlerce kişinin Budnitski adlı bir dolandırıcının cenazesini nasıl törenle kaldırdıkları anlatılıyordu. Gazeteci bu insanları kastederek şunları yazıyor: "Sakının ONLAR saldırıyor diye avazın çıktığı kadar bağırarak geliyor içinden. Hatta bana öyle geliyor ki, onlar Budnitski'yi değil, yaşamımızda doğmakta olan yeni her şeyi, aslında BİZİ toprağa vermek istiyorlardı."

Bana da öyle geliyor. Hayır, ONLAR BİZİ toprağa vermek, düzensizliği ve idaresizliği, adaletsizliği ve rüşvetçiliği, "yukarıdakilerin" kontrolsüzlüğünü, formalizmi ve bürokratzmi kökünden yoketme olanağını BİZE vermemek umudunu yitirmediler.

"İlkel bürokratik Sovyet sosyalist gericiliği". Sergey Zalagin'in bu sözlerini kullanırsak, temel düşmanımızı böyle belirlemek mümkün. "Sovyet sosyalist gericilerini" ve onların sayıları çok olan çevresindekileri böylesi bir "düzen" tümüyle tatmin ediyordu. Onlar açıklıktan korkuyorlar. Onlar "sıradan" insanların bulunduğu yerde olmak, onlarla konuşmak alışkanlığını yitirdiler. Onlara bağımsızlık gerekli değil, çünkü bağımsızlık peşi sıra sorumluluğu getiriyor. Onlar ikna etmek alışkanlığını kaybettiler, onlar kuşkulannmaya ve yasaklamaya alıştılar. Böylesi onlara daha kolay geliyor.

Şimdi sustular. Ama, tekrar ediyorum, umudlarını yitirmediler... Kendi zamanlarının gelmesini bekliyorlar. Onlar kendi yerlerine daha genç, yani davranış tarzı açısından daha "modern", ancak geçen on yılların ve geçmiş deneyimin kategorileriyle düşünen kadrolar hazırlamayı başardılar. Bu kadrolar yenilenme üzerine konuşmaya hazırlar.

Gel gör ki, kendini yenilemek kolay bir iş değil.

Dostlarım şöyle düşünüyorlar: Tasalanma. Yönetim herşeyi biliyor ve anlıyor. Anahtar konumlar güvenilir, enerjik ellerde. Halk ve parti kongre çizgisini destekliyor. Kısacası sinirlerini bozma, düşün insanların olanaklarını abartma.

Ancak böylesi bir mantık beni yatıştırmıyor. Yatıştırmıyor, çünkü benim yaşamımda ONLAR iki kez BİZİ geriye attılar, olgunlaşmış ve en gerekli dönüşümlerin yolunu iki kez tıkayabildiler.

SBKP 20. Kongresini hatırlamamazlık edemem. Ben bir komünist, bir yurttaş olarak, kişilik olarak bu kongrenin görüşlerinin etkisi altında biçimlendim. Benim "yenilenmem", bir yaşam boyundaki yenilenmem o zaman başladı.

O dönemin genç parti çalışanları için (25 yaşındaydım ve parti bölge komitesinin propaganda ve ajitasyon bölümünün başkanı olarak çalışıyordum) 20. Kongre geleceğe umutla bakma olanağı veren temizleyici bir sağnaktı. Biz düşünmesini, eyleme geçmesini ve itiraz etmesini öğrendik. Ve ben, benim kuşağım, partimizin gerçekten tarihsel bir kongresinin görüşlerinin nasıl bürokrasinin kumsalına doğru uzaklaştığını hayret ve acıyla, kendi güçsüzlüğünün verdiği iğrenç bir duyguyla gözledik.

Leninci parti ilkelerinin ve devlet yaşamının canlandırıcı bir demokratizmini yeniden kurmayı, suskun itaatçılığa, yöneticiler önünde dalkavukluğa son vermeyi, kendi işlerimiz üzerine ciddi ve açık konuşmasını öğrenmeyi o zamanlar beceremedik. Stalin'in putlaştırılmasından yana olanlara meydan okuyan N.S. Krüşev, bir süre sonra kendi adresine yönelik övgülere ses çıkarmaz ve onları teşvik eder oldu. Doğası itibarıyla, kuşkusuz, sağduyu sahibi bir insan olan L.İ. Brejnev kendisinin bir anıta çevrilmesine göz yumdu. Ve gerisi sudaki halkalar gibi yayılıp gitti.

1965 yılındaki ekonomik reformu hatırlıyorum. İdari engellemelerin, olağanüstü merkezileştirmenin, kent ve köyde ekonomiyi boğan küçük himayeciliğin ortadan kaldırılmasına karar verildi. İşletmelerin haklarını bağımsızlığını genişletmeye, ekonomik muhasebeyi yerine oturtmaya, planı meta-para ilişkileri ile uyumlaştırmasını öğrenmeye başladılar. Ve herşey yeniden unufak oldu. Ekonomik sorumsuzluk, başkasını ve kendi kendini aldatmanın üzerini örten sonsuz "düzeltmeler" çemberine yeniden geri döndü. "Yukarıda" doğru sözler edildi, gerekli kararlar alındı, ne ki bunlar yürütme aygıtının gevşekliği ve geri kalmışlığı tarafından bloke edildi.

Ve işte SBKP 27. Kongresi. İki, üç kat daha ağır yük düştü onun payına. Çözmeye başladığımız, ama çözemediğimiz politik ve ekonomik görevlere, yıllar öncesine geri dönmek gerekti. Bu yüzden bu görevler daha zor ve kalıcı bir hale geldiler.

Onları çözmek için çok şey gerekiyor. Ve yenilenmeyi teşvik edici ekonomik, politik, ideolojik bir çok faktör ve itici güç artık harekete geçirilmiş durumda. Ancak harekete geçirilmesi gereken bir faktör daha, bir rezerv daha var. Bu bellek rezervidir. Bugünkü yenilenmenin başarılı olabilmesi için, 1956 ve 1965 yıllarındaki yenilenmenin neden başarısızlıkla sonuçlandığını "hatırlamaya", anlamaya çabalamak gereklidir.

Herhalde herkesin üzerinde birleşeceği ortak yanıt, kararsızlığın, yarım kalmış önlemlerin, işi sonuna dek götürmemeye beceriksizliğinin bizi zor duruma düşürdüğüdür. Bir elle hak dağıtırken, diğeriyle onları geri topladık. Yeni yasalar çıkardık, ama eski yapıya dokunmadık. Gerçeği konuşmaya başladık, ama gerçeğin yarısında durduk. Ve işti her yarım kalmış önlem, kağıt üzerinde kalan her karar, yenilenme karşıtlarının çökyönlü savunma konumunda bulundukları bir mevzi, bir kaledir.

O yıllardaki olayların analizi geçmişe dönme değildir. Bu sorun tümüyle bugünkü endişe ve kaygıların düzleminde bulunuyor. Üzerine konuşmadığımız tarihten kimi sayfalar, bu geçmişin tekrarlandığı günümüzle bizden intikam alıyorlar. Çünkü biz bugün de yarı yarıya gerçek engelini her yerde parçalamış değiliz. Ve bugün, daha hız almadan frene bakmaya başladık bile.

Budnitski'nin cenazesini böyle küstahça kaldırmaları da bu yüzden değil midir? ONLAR'ın yeniden BİZ'den daha fazla yaşamayı umudetmeleri de bu yüzden değil midir?

Beni Ocak ortalarında, Moskova Devlet Üniversitesi'ne bağlı Toplumsal Bilimler Öğretmenlerinin Mesleki Bilgilerini Yükseltme Enstitüsü'ne davet ettiler. Uluslararası durum üzerine sohbet ettik. Yine imzasız bir soru pusulası aldığımızda, artık korkmanın, gizlenmemenin zamanı geldiğini düşündüm... Kötü soru yoktur, kötü yanıt vardır.

Bir kaç dakika sonra kızgınlıkla yazılmış bir pusula (yine imzasız) alıyorum. Pusulada "soru pusulalarına adımızı yazmamız neden size bu kadar lazım?" diye yazıyor. Yanıtlıyorum: Bu bana değil, size lazım. Kendinizi saymanız, kendi sesinizi duymanız için lazım. Bunlar olmadan ne kişilik, ne de yurttaşlık olur.

İmzasız soru yöneltenler genel olarak dönüşümlerin, yenilenmenin karşıtı degiller, ama yandaşı da degiller. Onlar bekliyorlar, sallantılı konumdalar, istiyorlar ve inanmıyorlar.

İşte, bu insanlara geleceğe yönelik bir konum almalarında yardımcı olmak için, gericilere geçmiş i geri döndürme umudu bırakmamak için, kendimizi daha güvenli hissedebilmemiz için, herşey den önce bellek rezervini harekete geçirmek gereklidir. Neyi, nasıl yaptığımızı, nerede ve niçin yanlış olduğumuzu "hatırlamamız" gerekli.

Lenincilerin gücü her zaman kendi tarihinden ders çıkarma becerisinde olmuştur. Tarihçilikle, tarihin gerçeklerine saygı ile yüklü bir toplumsal atmosfer aktif yurttaşların biçimlenmesine her zaman katkıda bulunmuştur. Söylenenler yalnızca SBKP 20. Kongresi veya 1965 reformuyla ilgili değildir. Aynı zamanda geçtiğimiz yolun tüm aşamalarıyla ilgilidir.

Bu yıl bir yıldönümüdür. Büyük Oktobr'un 70.yılı. Devrim üzerine, sosyalizm kuruculuğunun tarihi üzerine, parti tarihi üzerine çok şey yazıp söyleyeceğiz. Eğer biz yine gerçek tarihin (onun iniş ve çıkışlarıyla, kahramanlıkları ve dramlarıyla, tüm temel kişileriyle birlikte) anlatımı yerine yarım konuşur, kişiliksiz ve törpülenmiş şeyler sunarsak, insanların bize güvenmesini nasıl bekleyebiliriz?

Gelin cesaretli olalım ve öyle yapalım ki, gerçeklerin konuşulduğu dönem kısa bir ana dönüşmesin, geçmiş i yorumlarken de, bugünü değerlendirirken de o, yaşamımızın ayrılmaz bir parçası olsun.

Belki de düşüncelerim çok parça parça, dağınık. Ama ben gerekli kurallara bağlı, eksi ve artıların dengelendiği bir bilimsel tez yazmıyorum. Bugünü, geçmiş i ve onların karşılıklı bağını nasıl algıladığımı, neler yaşadığımı ve nelerin bir daha yaşanmamasını istediğimi yazıyorum.

...Derginin bu sayısının basıma hazırlandığı gün, SBKP MK Plenumu çalışmalarına başladı. Plenumu sabırsızlıkla bekledik. Büyük bir umutla ve toplumumuzdaki değişmelerin döndürülemez, geri çevrilemez olduğunu Plenumun doğrulayacağına olan güvenle onu bekledik. "Geri çekilmek söz konusu olamaz, geri çekilecek yer kalmamıştır" - İşte isabetli sözler.

30 Ocak 1987 tarihli  
"Novoe Vremya" dergisinin 5. sayısından çeviri

Kaynak: Moskovskiye Novosti, Sovyet Dostluk Birliklerinin ve Novosti basın ajansının haftalık dergisi

Yazarın adı: Yegor YAKOLEV, Moskovskiye Novosti Gazetesi Başredaktörü

Yazı başlığı: Açıklık, Demokrasi, Sorumluluk

SBKP MK'nin bir toplantısından notlar<sup>x</sup>

15 kişi söz aldı, yaklaşık 50 dakika toplantıyı açan ve kapayan Mihail Gorbaçov konuştu. Toplantı öğleden önce saat 10.00'da başladı ve 16.00'da görüş alışverişi ile sona erdi. Bu, daha çok diyaloglardan oluşuyordu. Gorbaçov her konuşmacıyla tartıştı -yeni görüşleri ele aldı, onları geliştirdi, tartıştı ya da reddetti. Sürekli bir düşünce alış veriydi bu, kendini beğenmiş, hiç bir şey söylemeyen, komplimanlara boğulmuş bir boş laf yığını değil. Her görüş kendi başına bir değerdir, gerçek bir görüş alışverişi ancak eşitler arasında mümkündür ve demokratik bir nitelik taşır.

Son sayfasına kadar dolmuş olan not defterimi kapadığım zaman, redaksiyona döner dönmez onu hemen yeniden açacağımı bilmiyordum. Telefonun gürültüsü koridordan duyuluyordu. Tanınmış bir sahne yazarı soruyordu:

"Nasıl geçti toplantı? Ne görüşe varıldı?" Hemen ardından ünlü bir yayıncı telefon etti, aynı şeyleri sordu. Sorular üstüne sorular -yalnız merak değildi bu, aynı zamanda kaygıyı duymak mümkündü seslerde: Yaşamımıza yol bulan yenilik bozulmuyor mu, eriyip gitmiyor mu?

Ne yanıt verilebilir buna? Her şeyden önce şu: 1986'da, 27. Kongrede

<sup>x</sup> 13 Şubat 1987'de SBKP Merkez Komitesinde yığın iletişim araçları ve propagandanın yönetici temsilcileriyle bir toplantı yapıldı. Nesnel bir görüş alışverişi içinde SBKP MK Ocak Plenumunun (1987) kararlarından doğan, basın, televizyon ve radyonun güncel görevleri irdelendi. Toplantıda SBKP MK Genel Sekreteri Mihail Gorbaçov konuştu.

alınan kararlar iyi düşünülmüş, uzun erimli planlanmış kararlardır. SBKP MK Ocak Plenumu gelişmenin köklü karakterini daha da derinleştirdi. Daha plenumun hazırlanması sırasında bu işin kolay olmadığı anlaşıldı: Toplantı sırasında söylendiği gibi, oturum üç kez ertelenmek zorunda kalmıştı. Çünkü plenum, dönüşümün teori ve politikasını planlamak ve 27. Kongrenin çizgisini pratik iş düzeyine getirmekle görevliydi. Ocak plenumu kendinden bekleneni verdi. Yine de kaygı dolu sorular bitmiyor, hatta temelsiz tahminler çıkıyor ortaya. Neden?

Önce kabahat kendimizde... Mümkün olduğu kadar hızla, tabanlarımız altında kızgın kömür varmışçasına göstermeli, basmalı, sahneye çıkarmalıyız kilit altında tutulan her şeyi. Onyıllar boyunca gizli tutuldu bunlar, ve şimdi biz bunları bir günde kamuoyuna maletmek istiyoruz.

Niye? Yoksa bir kez yarı yolda kalındığı için mi? Bir kez çamaşır makinesine sokulan kedinin hayatı boyunca çamaşır makinası kompleksi edindiği gibi mi? Kendi yaşantılarımızı politika ile karıştırıyor ve bu yüzden de acemice davranıyoruz.

Nedeni var mı bunun? Hayır buna neden yok, diye altı çizildi toplantıda. Toplum, dönüşümleri acılar içinde yarattı. Kimsenin kritik devirde dönen motoru yavaşlatıp boğmaya niyeti yok. Bunu yapmak, dönüşümden vazgeçmek demek olurdu. Oysa şimdi onu desteklemek gerekiyor, onu korumak, geliştirmek ve ilerletmek. "Başka bir seçeneği olan var mı?" diye sordu Mihail Gorbaçov toplantıya katılanlara. "Başka seçenek yoktur!"

Not defterinden: Gorbaçov, kendi belirttiğine göre dar bir çevrede konuşulmuş olan bir konuya değiniyor. Plenum, dönüşüm gereksizdir, vazgeçilmeli sonucuna varsaydı, o zaman kendisi başka türlü çalışmayacağını söyleyecekti. Dönüşümün işe yararlılığı üstüne tartışmaya son vermek gerekiyordu. Bunu değil, onun nasıl gerçekleşeceğini tartışmak gerekiyordu.

Ama şimdi, yarını düşündük mü bizi yine kaygılandıran başka bir şey var: Alışmamışız demokratik şekilde düşünmeye ve karar vermeye, ya da karşı görüşe hak vermeye.

### Eleştiri ve özeleştiriye sağlamak

Redaksiyondaki bazı telefon konuşmalarında, daha ilk kelimelerden sonra telefon eden okuyucunun gazetede yayınlanan yazılardan biriyle görüş birliğinde olmadığı anlaşılır. Ona: "Yazarın görüşüne katılmıyorsanız, sizin görüşünüzü de gazetede basmaya hazırız" denir. Kural olarak konuşma burada biter: Görüşünü bir telefon konuşmasında açıklamak kolaydır, bunu kamuoyu önünde savunmak ise tümüyle başka bir şeydir. Dost çevresinde demokrasiden söz etmek kolaydır, ama onun yasalara dürüstçe izlemek çok güçtür... Gece vakti milis ünlü bir şairi durdurur, arabasını -pek alkollü bir halde- sürmektedir şair. "Ne o tanımadınız mı beni..." diye şaşar edip. "Elbette tanıdık, siz herkesten, kimliğine bakılmaksızın eşit şekilde hesap sorulmasını savunan kişisiniz," diye yanıt verirler ona. "Şimdi siz de herkes gibi sorumluluğunuzu taşımalısınız"

Demokrasiyi öğrenmek ve bilmek gerek. Toplantıda altı çizildiği gibi, Ocak Plenumunun en önemli sorunu demokrasiyi ekonomide, politikada ve partide geliştirmektir. Ancak ardıcıl bir demokratikleşme önleyebilir toplumun eski hatalara yeni den düşmesini.

Not defterinden: Bir konuşmacı, daha şimdiden basındaki eleştirici sesleri duymazdan gelmenin yöntemlerinin geliştirildiğini söylüyor. Örneğin sessizliğe bürünüyorlar, ya da boş laflarla yanıt veriyorlar. Bunlar arasında basına tepeden bakmak da var, plenumdaki bir konuşmada bu dile getirildi. Mihail Gorbaçov'un bu konuda görüşü: Herkes kendi görüşünü açıklayabilir. Ve özgül görüşler geliştirmek saygıdeğer bir iştir. Karşıt görüşlerin geçerliliğini kabul etmesini öğrenmek gerek. Bundan başka bir davranış biçimi demokrasi üzerinde baskıya götürür. Her şey güzelce dümdüz edilmişse, bu demokrasi değildir. Demokrasinin bütünsel bir parçası da polemiktir. Ama toplantıya katılanlardan biri, polemik çok kızgın olursa, gerçeğin buhar olup uçabileceğini işaret etti.

Mihail Gorbaçov şöyle dedi: Bir kısım dogmalardan kurtulduk mu, yenilerine yakalanıyoruz. Şimdi moda oldu, her şeyi ve herkesi eleştirmek - yalnızca basını eleştiri dışı tutmak. Oysa toplumumuzda kimse gerçek üzerine son sözü söylemek gibi bir hakka sahip değil.

Basınıımızdaki en önemli etkin kişiler muhabirler ve yazarlar değil, halktır. Basın halkın görüşünü dile getirmeli. Başka türlü olduğunu düşünmek ve yapmak ta antidemokratik olurdu zaten.

### Tarihsel doğru değişmez

60'lı yılların başında "Seninle birlikteyim" isimli kitabımı yazmıştım. Bu kitabın bir bölümünde Sovyetler Birliği'nin kahramanı General Ivan Soloviyov ile bir gece konuşması yer alıyor. Stalin'in bir çok yaptıklarını affetmiyordu o. Ama aynı zamanda ülkenin nasıl ikinci beş yıllık planı tamamladığını, "Don nehri durgun akar"ın<sup>x</sup> nasıl dilden dile dolaştığını da hiç bir zaman unutamayacağını söylüyordu. Çkamov'un<sup>xx</sup> unutulmaz uçuşu da bu zamana rastlıyordu, herkes onun Amerika'dan dönüşünü bekliyordu.

Yazılar yayınevinde yıllar boyunca bir çekmecede kaldılar, çünkü oradakilerin görüşüne göre yazar Stalin'i yeterince eleştirir ele almamıştı. 1965 başlarında kitap buna rağmen yayınlandı. Basında olumlu eleştiriler çıktı. İkinci bir baskısı hazırlandı. Ama çıkmadı. Yayınevinde bu kez yazarın Stalin'i ölçsüzce eleştirdiği sonucuna varmışlardı. Birinci baskıdan, vazgeçilen ikinci baskıya kadar yalnızca bir yıl geçmişti. SBKP MK'nin "Kişiye tapmanın ve sonuçlarının açılması üzerine" kararı da<sup>xxx</sup> kaldırılmış değildi...

Geçtiğimiz uzun yol boyunca o kadar çok sapmalar yaşadık ki, kendimiz de şaşkınlıkla bakmaya başladık -bir gözümüz sağa, bir gözümüz sola... Ve görülüyor ki, bir hamlede doğrulup kalkmaya yetmiyor gücümüz.

<sup>x</sup> Rus-Sovyet yazarı Mihail Şolohov'un (1905-1984) romanı; roman birinci dünya savaşı ve iç savaş yıllarında Don Kazaklarının yaşamının dev bir tablosudur. Yazar devrimde bu halkın yazgısını büyük bir ustalıkla anlatır. Yazılışı 1928-1940. 1965'de Nobel ödülü aldı.

<sup>xx</sup> Valeri Çkamov, Sovyet deneme pilotu (1904-1938); 1936 ve 1937'de Moskova'dan Nikolayevsk-Amur'a ve Moskova - Kuzey kutbu - Vancouver (ABD) arasında hiç ara vermeden uçuşlar yaptı.

<sup>xxx</sup> 30 Haziran 1956'da alındı. Stalin'in putlaştırılmasının sosyalist demokrasiye yabancı bir görüntü olduğu, değerlendirmesini içerir.

Toplantıda tekrar tekrar tarihimizi dikkatle, itinayla ele almamız gerektiğinden söz edildi. SBKP MK Ocak Plenumu (1987) geçmişin eleştirel bir analizini yaptı. Bu yapıldığı sırada şöylesi duygular yayılmaya başlamıştı: Dünyanın gözleri önünde kendimizi pek fazla açığa çıkarmış olmuyor muyuz? Güçlüklerimizden çok fazla şikayet etmiyor muyuz? Hiç iyi şeylerden söz etmeyecek miyiz? Oysa Ocak Plenumu yaşamımızdaki görüntülerle uğraşıyordu, kişilerle değil. Sorun, geçmişin öğrettiklerinden bize bugün ve yarın yararlı olabilecek dersler çıkarmaktı. Mihail Gorbaçov'un toplantıda söylediği gibi, sorun bu görüntülerin temeline inmek, böylece durumun ne olduğunu ve ne olup bittiğini anlamak sorunuymdu.

Tarihimizde her soruya yanıt var. Pek çok kişi birleşiyordu şu görüşte: Bize öylesi bir okuma kitabı, öylesi bir tarih gerekli ki, geçmişe artarak duyulan ilgiye -ki günümüz toplumunun karakteristik bir özelliği bu- yanıt verebilsin. Unutulmuş isimler, "Beyaz lekeler" olmamalı onda. Tarih, nasılsa öyle olmalı. Kopya edilmemeli ve ütülenmemeli. 70 yıllık yolumuzun tüm kesimlerindeki her ileri hamle saptanmalı. Endüstrileşmenin güçlükleri unutulmamalı. Bunlar olmasaydı, Sovyet insanı faşizmin tekerlekleri altında çiğnenip giderdi. İsimler unutulmamalı; ama bundan da daha ahlaksızcası, halkın yaşamındaki kimi dönemleri tümüyle unutmak ya da suskunlukla geçiştirmektir.

Not defterinden: Bir konuşmacı, toplum bilimlerin geri kaldığını ve en kısa zamanda bu alanda yeni güçler yetiştirmenin mümkün olamayacağını söylüyor. Mihail Gorbaçov sorunun böyle konmasına karşı. Yanıtlıyor: Dönüşümü halkımızla, partimizle, aydınlarımızla, bilim adamlarımızla -elimizde bulunan tüm güçlerle gerçekleştireceğiz. Bundan başka bir yöntem maceracılık olurdu.

#### Halkın öz çıkarına

"Leninci Komsomol" tiyatrosunda bir temsilden sonra sanat yöneticisi Mark Saharov ile görüştüm. Kendisi tiyatro alanındaki denemenin<sup>x</sup>

<sup>x</sup> 1 Ocak 1987'de ülkenin bir sıra tiyatrosunda bir deneme başlatıldı. Tiyatro kolektifleri çalışmalarında daha büyük bir özerklik kazanacak ve faaliyetlerinin sonuçlarından sorumlulukları da artacak. →

girişimcilerinden biri, ve şimdi bunu yaşama geçiriyor. Sordum, bugün bu denemeye dolaysız maddi çıkar açısından ilgi duyan oyuncu var mı diye. Yanıtı şu oldu: "Helhalde yok. Ama pek çoğu tiyatroculuğun gelişmesini sürdürmesi için bunun öneminin bilincindeler." Toplantıda dönüşümün herkesi ilgilendirdiği söylendiği zaman bu konuşma geldi aklıma. Burada yalnızca devlet ürün denetimini anımsatmak yeter<sup>x</sup>. Kimileri için dramatik sonuçları oldu bunun. 1987 Ocağında makine üretimi işletmelerinde yüzde 7'den yüzde 30'a kadar ürünün reddedildiği yerler oldu. Yine de insanlar başka türlüünün mümkün olmadığını söylüyorlar.

Not defterinden: Bir konuşmacı insandan daha fazla şey istemek ve bunu demirden bir elle gerçekleştirmek gerektiğini açıklıyor. Gorbaçov katılmıyor bu görüşe: Neden demirden bir elle? Akıllı bir elle!

Doğruyu söylemek gerekirse hiç beklenmedik bir anda sözü Berst barış anlaşmasına<sup>xx</sup> getiriverdi Gorbaçov. Evet, Lenin'in utanılası, dayatılmış, duyulmadık ölçüde ağır, zalim, köleleştirici, haydutça ve sonsuz derecede aşağılayıcı sözleriyle nitelediği o anlaşmaya. Benzerlik nerede? Brest barışı geçici çıkarların dünya ölçüsünde tarihsel bir dönüm noktasının yararına, en yüksek düzeyde çıkarlar uğruna nasıl feda edilebileceğinin örneğidir.

Tiyatroculuk alanında yönetimin demokratikleştirilmesi temelinde hem yaratıcı girişkenlik hem de toplumsal adaletin ardıcılıkla ve her yanlı geliştirilmesi isteniyor.

<sup>x</sup> 1 Ocak 1987'den bu yana endüstri işletmelerinde ürünler üzerinde devlet denetimi uygulanıyor.

<sup>xx</sup> Mart 1918'de Almanya, Avusturya-Macaristan, Bulgaristan ve Türkiye mihver ülkeleri ile Sovyet Rusya bir barış anlaşması imzaladılar. Bu anlaşma Polonya'ya, Baltık bölgesine, Beyaz Rusya'nın bölümlerine ve Trans Kafkasya'ya Almanya'nın el koymasını ve altı milyar Mark haraç ödenmesini öngörüyordu. Anlaşma ülkenin zor durumu nedeniyle zorunluydu, ama Birinci Dünya Savaşından çıkmayı sağlıyor, Sovyet devletini güçlendirmek için bir nefes alma fırsatı yaratıyordu. 1918 Kasımında anlaşma Sovyet hükümetince geçersiz ilan edildi.

Kuşkusuz, dönüşüm büyük şeyler istiyor herkesten, bu yüzden günlük çıkarlarımıza, daha doğru söyleyişle günlük alışkanlıklarımıza ters düşünüyor. Ama dönüşümün devrimci karakterine inanıyoruz biz. Ve devrimin halkın öz çıkarları için gerçekleştirildiğinin bilincinde olmaliyiz. Maksim Gorki "Vladimir Lenin, kendinden önce hiç bir insanın yapmadığı kadar, insanları alışageldikleri yaşamı yaşamaktan alıkoyan insandı" derken, tam da çıkarların bu diyalektiğine işaret etmiyor muydu?

Not defterinden: Mihail Gorbaçov sayılara olan tutkumuzdan çoğu kez önemli süreçleri gözden kaçırdığımızı işaret ediyor tekrar tekrar. Dönüşümü rakamların arasına sıkıştırmaya çalışıyoruz; oysa insanlar mektuplarında bize, çalışmak şimdi zevk veriyor diye yazıyorlar. İnsanların yaşamdan daha fazla tat almalarını sağlamalıyız, onların umursamazlıktan kurtulmalarına yardımcı olmalıyız. Bu, tüm sayılardan daha önemli... Sayıların ve seçilen kişilerin sayısını veren istatistikler coşturuyor bizi, oysa tüm halk politik angaje olmuş.

Dönüşüm insanları birbirinden ayırmamalı, birleştirmeli. Eleştiri ve açıklık yüksek sorumluluk bilinci gerektirir. İnsanların kendilerini hakarete uğramış hissetmelerine, güvensizleşmelerine, ruhsal olarak yaralanmalarına izin verilmemeli. Anlayış, iyi niyet, yardımseverlik gerek; ancak böyle herkes yerini bulabilir, ve yalnızca yeni toplumun kurucusu adını taşımakla kalmaz, gerçekten kurucusu olur da.

Not defterinden: Mihail Gorbaçov rayon düzeyinde bir sorumlunun hakaret dolu sözlerle azarlandığı bir makaleye işaret ediyor. Demokrasiye ne gerek var öyleyse? Ola ki bu insan gerçekten kötü bir sorumludur. Ama insandır o! Onun şerefiyle oynamaya kimin hakkı var. Sütün kaymağını ayırıp ayranını döken bir süt ayırma aracı mıyız biz?

SBKP Merkez Komitesi toplantısı hakkında bana soru soran son kişi Moskova'ya gelen Amerika'lı bir gazete muhabiriydi. Teleksler SBKP MK toplantısı hakkında bir rapor veriyorlardı, ama Amerika'lı meslektaşım birinci elden bilgi istiyordu. Onu da aynı şey ilgilendiriyordu: Eleştiri sürececek mi? Açıklığın geleceği nasıl görünüyor? Birbirimizi anlamamız kolay olmadı. Karşıt görüşleri temsil ediyor-duk. Ben sosyal adalet ilkelerinin zedelenmesini, yaşamımızda açık-

lığın eksikliğini, sözlerle eylemlerin, politika ile ahlakın birbirini tutmamasını benim kuşağımın eğitildiği ve benim de çocuklarımı eğittiğim ideallerden bir sapma olarak hissediyordum. Konuşum için ise her şey tam tersine idi. Onun için sosyalizm demokrasinin olmaması demekti. Ve daha fazla demokrasi için verilen tüm çabaları kendi sosyalizm anlayışı ile bağdaştıramıyordu. Amerika'lı muhabir bizim redaksiyona uğrayacağına söz verdi. Ona sormayı çok isterdim: Yüreğinde tüm yaşamı boyunca uğrunda çabalayacağı, tüm sınavları verebi-len bir ideal taşıyor mu? Ne büyük bir mutluluk bir idealin gerçek olduğunu yaşamak! Sanırım Lion Feuchwanger söylemiş, insanlığın gelişmesinde yine de bir ilerleme var diye. İnsan neredeyse ona inanabiliyor. Yeter ki bunu insanın bilinçli yaşamı ile sınırlı bir kaç on yılın içine mutlaka sığdırmaya kalkmayalım. Peki, ya bir de Feuchwanger haklı değilse?

Moskovskiye Novosti  
Sovyet Dostluk  
Birliklerinin  
ve Novosti  
basın ajansının  
haftalık dergisi